

แบบฟอร์ม Knowledge Capture

เรื่อง การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่มีค่าปลูกแทรกเสริมแปลงปลูกยางพารา

สรุปโดย นายปรัชญา ศรีสุรักษ์ หัวหน้างาน (ระดับ 6) งานสวนป่าสมเด็จ 1

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เขตขอนแก่น องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. บริบทหรือความเป็นมา

สวนป่าสมเด็จ 1 องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เขตขอนแก่น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการปลูกสร้างสวนป่า ปัจจุบันแปลงปลูกส่วนใหญ่ในพื้นที่สวนป่าสมเด็จ 1 จะเป็นไม้ยางพารา และเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นน้ำยางพาราแล้ว ซึ่งพื้นที่แปลงปลูกในบางส่วนก็จะมีแปลงปลูกที่มีต้นยางพาราที่อัตราการรอดตายต่ำ ทั้งที่เปิดกรีด และยังไม่เปิดกรีด เกิดพื้นที่ว่างระหว่างต้น เป็นโอกาสที่เราสามารถเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ที่มีค่า โดยใช้พื้นที่แปลงปลูกเดิมในการปลูก โดยการปลูกแทรกไม้มีค่าเข้าไปในระหว่างต้นของไม้ยางพารา ไม้ที่ปลูกแทรกจะเป็นไม้ยางนา ซึ่งจะพบอยู่ทั่วไป ในประเทศไทยไม้ยางนาขึ้นอยู่ทุกภาค โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบทั่วไปในจังหวัดเลย ขอนแก่น และนครราชสีมา

2. วิธีการ/ขั้นตอน หรือกระบวนการที่ได้เรียนรู้

- 4.1 เตรียมพื้นที่
- 4.2 หมายแนวปลูก
- 4.3 เตรียมกล้าปลูก ปลูกซ่อม
- 4.4 ขุดหลุม
- 4.5 ปลูก
- 4.6 กำจัดวัชพืช
- 4.7 ใส่ปุ๋ย

3. เทคนิคหรือกลยุทธ์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

3.1 การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่มีค่าปลูกแทรกเสริมแปลงปลูกยางพารา

การเพาะชำกล้าไม้

- การจัดหาเมล็ด สิ่งสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาเกี่ยวกับการจัดหาเมล็ดไม้คือ
- การคัดเลือกแม่ไม้ จะคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ของการปลูก เช่น การปลูกเพื่อเป็นร่มเงา
- การปลูกสวนป่าเพื่อใช้ในการแปรรูปไม้
- การแก่ของเมล็ดไม้ ไม้แต่ละชนิดมีช่วงเวลาการแก่ของเมล็ดไม่ตรงกัน ดังนั้นจึงต้องหมั่นสังเกตการออกดอกออกผล การแก่ของเมล็ดไม้ที่เราต้องการเก็บเมล็ด

- การเก็บเมล็ดไม้ ใช้อุปกรณ์ในการเก็บเมล็ดไม้ที่จะทำให้เกิดความสะอาดรวดเร็วปลอดภัย ประหยัด เช่น บันไดไม้ไผ่ กรรไกรกระตูกกิ่ง ผ้าใบรองรับเมล็ดไม้ ภาชนะใส่เมล็ดไม้ การเดินทางและการขนส่ง การเขียนป้ายเก็บเมล็ดไม้กับกำไว้ในภาชนะบรรจุเมล็ดไม้บันทึกชื่อ ชนิดไม้ สถานที่ วันที่เก็บ
- การปฏิบัติต่อเมล็ดไม้ เมล็ดไม้เมื่อเก็บมาแล้วบางชนิดต้องผึ่งตากให้แห้งก่อน และยังต้องมี
- การแยกเมล็ดออกจากฝักหรือผล
- การเก็บรักษาเมล็ดไม้ การเก็บรักษาเมล็ดมีความสำคัญต่อความมีชีวิตของเมล็ดไม้ เมล็ดไม้หลายชนิดควรเก็บในภาชนะปิดสนิทในอุณหภูมิต่ำ เช่น ในห้องเย็น ตู้เย็น อุณหภูมิ 2 - 15 องศาเซลเซียส

การเตรียมกล้าไม้

ลักษณะกล้าไม้พันธุ์ดี จะต้องเป็นชนิดพันธุ์ไม้ที่ตรงตามความต้องการ ที่มาจากแม่ไม้ที่ดี สายพันธุ์ดี โตเร็ว ให้เนื้อไม้ที่มีคุณภาพ และได้ขนาดเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ อีกทั้งยังควรเป็นกล้าไม้ที่มีความแข็งแรงที่ทนทานต่อโรค แมลง และสภาพแวดล้อมอีกด้วย ดังนั้น เพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่ดีตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ จึงมีเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกพันธุ์ดังนี้ คือ

- ♠ มีการเจริญเติบโตเร็ว ให้ผลผลิตเนื้อไม้สูง
- ♠ มีรูปร่างลำต้นกลม เปลือกตรง เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์เนื้อไม้ได้มากที่สุด
- ♠ มีการลิดกิ่งธรรมชาติได้ดี และขนาดกิ่งไม้ใหญ่ ซึ่งช่วยลดการฉีกขาดและการเข้าทำลายเนื้อไม้จากเชื้อโรคต่าง ๆ เช่น รา แบคทีเรีย และไวรัส หลังจากกิ่งฉีกขาดได้
- ♠ มีความหนาแน่นเนื้อไม้สูง ทำให้ไม้มีน้ำหนักมาก สำหรับการใช้ไม้เพื่อเยื่อกระดาษ ความหนาแน่นควรอยู่ระหว่าง 400-600 กิโลกรัมต่อลูกบาศก์เมตร

4. ประเด็นความรู้สำคัญ

การปลูกและการดูแลรักษา

- พื้นที่ที่เหมาะสม

1.1. ดิน ไม้ยางนาชอบขึ้นอยู่ในดินร่วนปนทราย หรือดินร่วนปนดินเหนียวดินเหนียว ควรเป็นดินที่ระบายน้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์พอประมาณ ดินค่อนข้างลึกถึงลึกมาก และมีความชื้นสูง ดินค่อนข้างเป็นกรด pH ระหว่าง 6.0 - 7.0

1.2. ปริมาณน้ำฝน เนื่องจากไม้ยางนาขึ้นอยู่ตามที่ราบลุ่ม จึงต้องการปริมาณ ความชื้นค่อนข้างสูง ในภาคเหนือที่พบไม้ยางนาขึ้นอยู่จะมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยอย่างต่ำ 1,200 มิลลิเมตร/ปี เช่นเดียวกับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ส่วนในภาคตะวันออกและภาคใต้ บริเวณที่มีไม้ยางนาขึ้นอยู่ จะมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงประมาณ 1,800 มิลลิเมตร/ปี

1.3. ฤดูกล ไม้ยางนาจะเจริญเติบโตได้ดีในช่วงฤดูฝน - ฤดูหนาว แล้วจะชะงักการเจริญเติบโตในช่วงฤดูแล้ง

1.4. ไม้ยางนาเป็นไม้ขนาดใหญ่ ขึ้นอยู่โดดเด่นเห็นได้แต่ไกล จึงเป็นไม้ที่ต้องการแสงแดดมาก แต่ขณะที่ยังเป็นกล้าไม้หรือลูกไม้ยัง ยางนาต้องการร่มเงามาก คือควรมีร่มเงาจากไม้หรือพืชอื่นประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์เป็นเวลาประมาณ 3 ปี จึงจะเปิดร่มเงาออกได้

1.5. จุลินทรีย์ในดิน การที่ไม้ยางนาต้องการร่มเงาในระยะแรกๆ เนื่องจากกล้าไม้ หรือลูกไม้ยางนาจะมีจุลินทรีย์ในดินที่เรียกว่า ไมคอร์ไรซา (mycorrhiza) ซึ่งเป็นพวงราก ขึ้นอยู่บริเวณปลายๆ ราก เชื้อราไมคอร์ไรซาเหล่านี้จะอาศัยรากไม้ยางนา โดยช่วยให้รากไม้ยางนามีลักษณะอวบอ้วน สามารถดูดซับน้ำและธาตุอาหารพืชได้มาก เชื้อราจะอาศัยธาตุอาหารพืชจากรากไม้ยางนาในลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกัน เชื้อราไมคอร์ไรซาจะไม่ทนทานต่อความร้อน หากอุณหภูมิเกินกว่า 30 องศาเซลเซียสขึ้นไปเชื้อราจะตาย จึงต้องมีร่มเงาให้ยางนาในระยะ 3 ปีแรก หลังจากนั้นแล้วรากไม้ยางนาจะหยั่งลึกลงไปดินมาก ๆ เกินกว่าความร้อนจะมีผลต่อเชื้อราได้

1.6. ควรปลูกไม้ยางนาในที่ราบหรือค่อนข้างราบ ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 100 เมตร แต่ไม่ควรเกิน 500 เมตร

- การปลูก

การย้ายกล้าไปปลูก ควรทำในช่วงต้นฤดูฝน ประมาณเดือนกรกฎาคม หรือ ปลายเดือนมิถุนายน เพื่อให้กล้าไม้ยางนาเจริญเติบโตได้ดีที่สุดในช่วงประมาณ 5 เดือน ที่มีฝนตกเต็มที่ ระยะปลูกที่เหมาะสม แนะนำให้ใช้ระยะห่าง 4x4 เมตร จะมีอัตราการรอดตายสูงมากและเจริญเติบโตได้ดี หลุมปลูกควรมีขนาด 30x30x30 เซนติเมตร ก้นหลุมควรมีดินผิวที่ร่วนซุย หรือถ้าทำได้ ควรใช้ปุ๋ยอินทรีย์รองก้นหลุมไว้ สำหรับพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้งปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 1,200 มิลลิเมตร/ปี ควรใช้โพลีเมอร์ใส่ก้นหลุมๆ ละ 1 ช้อนโต๊ะด้วย เพื่อให้ดูดซับน้ำไว้ในช่วงฤดูฝนและเป็นแหล่งความชื้นให้กล้าไม้ยางนาในช่วงฤดูแล้งได้ เมื่อย้ายปลูกกล้าไม้ยางนาแล้ว ควรกลบหลุมให้ได้ระดับผิวดินอย่าให้น้ำขัง แต่ถ้าเป็นพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง ควรกลบหลุมให้เป็นแอ่งเล็กๆ รอบโคนต้น เพื่อรับน้ำฝนไว้ใช้อย่างเต็มที่ แต่อย่าให้เป็นหลุมจนน้ำขังแฉะโคนกล้าไม้ มิฉะนั้นกล้าไม้อาจตายได้

- การปลูกซ่อม

หลังจากย้ายปลูกกล้าไม้ไปแล้วประมาณ 1 เดือน และไม่ควรเกิน 2 เดือน ควรทำการตรวจนับเปอร์เซ็นต์รอดตาย แล้วทำการปลูกซ่อมต้นที่ตายทันทีภายในระยะเวลา 1 - 2 เดือน กล้าไม้ยางนาที่เหลืออยู่จะมีขนาดเล็กเท่ากับกล้าไม้ที่ย้ายปลูกไปแล้ว และรากยังไม่แทงทะลุดงเพาะชำลงในดินลึกมากนัก หากทิ้งระยะไว้นานไป กล้าไม้ที่เหลือไว้สำหรับปลูกซ่อมจะโตเกินไป รากลงดินลึกมาก เมื่อถอนขึ้นมาเพื่อย้ายปลูกซ่อมรากจะขาดและตายได้ง่าย จึงควรปลูกซ่อมในระยะ 1 - 2 เดือน ดังกล่าวแล้วยิ่งกว่านั้น การปลูกซ่อมในระยะนี้ กล้าไม้จะได้รับน้ำฝนเพียงพอต่อการตั้งตัวด้วย

2.4 การกำจัดวัชพืช

เนื่องจากปลูกยางนาภายใต้ร่มเงาไม้อื่น ปัญหาวัชพืชจะไม่รุนแรงมากนัก อาจทำการกำจัดวัชพืชเพียงปีละ 2 ครั้ง คือ ประมาณเดือนกันยายน- ตุลาคม และในเดือนกุมภาพันธ์อีกครั้งหนึ่ง การกำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคน ทำเพียงตัดวัชพืชให้ขาดต่ำใกล้ระดับผิวดิน หากแรงงานมีพอ จึงใช้จอบถากรอบโคนต้นและปรับผิวดินให้เป็นแอ่งเล็กๆ สำหรับปรับน้ำฝนด้วย การถากรอบโคนต้นไม่จำเป็นนักเพราะความหนาแน่นของวัชพืชภายใต้ร่มเงาอื่นไม่มากนัก

2.5 การลิดกิ่ง

จำเป็นมากในช่วงอายุ 3 - 6 ปี เพราะนอกจากจะทำให้ไมยางนามีลำต้นตรง เปลาสวยงามแล้วยังป้องกันวัชพืชประเภทไม้เลื้อยเกาะขึ้นไปปกคลุมเรือนยอดไมยางนาได้

2.6 การใส่ปุ๋ย

เพื่อให้ต้นไม้เจริญเติบโตได้ดีขึ้น ควรใส่ปุ๋ยให้กับต้นไม้บ้างเป็น ครั้งคราวจะใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกก็ได้ สำหรับปริมาณที่ใส่ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของดินและขนาดต้นไม้ ซึ่งจะต้องพิจารณาเป็นแห่งๆ ไป ดังนั้นควรทำการเก็บตัวอย่างดินส่งไปวิเคราะห์ความอุดมสมบูรณ์ของดินก่อน เพื่อจะได้เลือกใส่ปุ๋ยได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเพียงพอต่อความต้องการ หากความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำควรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ หรือปลูกพืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วพราง ถั่วพุ่ม ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ควบในแปลงปลูกไม้สำหรับช่วงเวลากการใส่ปุ๋ยที่เหมาะสม คือ ช่วงที่ดินยังมีความชื้น (ต้นฝนและปลายฝน) การใส่ปุ๋ยในช่วงที่ฝนตกชุกปุ๋ยจะถูกชะล้างได้ง่าย

ตารางแสดงอัตราและเวลาการใส่ปุ๋ย

ปีที่	ช่วงเวลา	ปริมาณ (กิโลกรัมต่อต้น)
1	ใส่ปุ๋ย ครั้งที่ 1	0.015
	ใส่ปุ๋ย ครั้งที่ 2	0.030
2	ใส่ปุ๋ย ครั้งที่ 1	0.050
	ใส่ปุ๋ย ครั้งที่ 2	0.050
3	ใส่ปุ๋ย ครั้งที่ 1	0.080
	ใส่ปุ๋ย ครั้งที่ 2	0.080

รูปภาพแสดงไม้ดีมีค่าปลูกแทรกแปลงยางพารา

5. สรุป ข้อดี ของการปลูกไม้ดีมีค่าแทรกเสริมแปลงยางพารา

ดำเนินงานในพื้นที่สวนป่าของ อ.อ.ป. โดยเน้นให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีส่วนร่วมกันในการได้รับผลประโยชน์ในพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าในการดูแลรักษาพื้นที่สวนป่า

1. พื้นที่ป่าไม้ป่าเพิ่มขึ้น
2. มีแหล่งอาหารจากเห็ดหลายชนิดที่กินได้เพิ่มขึ้น เช่น เห็ดระโงก เห็ดก่อแดง เห็ดโคน
3. มีแหล่งอาหารจากไข่มดแดงซึ่งมาจากต้นไม้ที่เพิ่มขึ้นทำให้มีมดมาอาศัยหาอาหารเพิ่มขึ้น
4. สร้างรายได้ให้คนในชุมชนทำให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้จากการเก็บหาของป่า

(นายปโยธา ศรีสุภะ)

หัวหน้างาน (ระดับ ๒) งานสวนป่าสมเด็จพระเจ้า
องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เขตขอนแก่น